УДК 378:[658,612:001]

Оксана Тимофєєва,
Ізмаїльський факультет Одеської національної морської академії, м. Ізмаїл

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СУДНОВОДІЇВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті представлені історичні аспекти вивчення проблеми соціально-комунікативної взаємодії, зокрема у філософії, соціології, лінгвістиці, менеджменті, психології та педагогіці. Особливу увагу автор звертає на трактування сутності соціально-комунікативної компетентності в педагогіці, її характеристику як певний рівень сформованості особистісного і професійного досвіду взаємодії з іншими людьми, який потрібен фахівцю, щоб відповідно до своїх здібностей і соціального статусу успішно діяти в професійному середовищі і суспільстві.

Ключові слова: *комунікативна філософія, соціально-комунікативна компетентність, компетентнісний підхід.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відповідно до вимог Міжнародної конвенції про підготовку, дипломування моряків та несення вахти в умовах сьогодення нагальною є потреба у фахівцях морського флоту з високим рівнем сформованості соціально-комунікативної компетентності. Це зумовлено особливостями самої професії, вимогами до професійної мобільності моряків та міжнародним ринком їхньої праці. Зокрема йдеться про те, що суднові офіцери повинні мати не тільки відповідні професійні знання і практичні нави-

© *Тимофєєва О.*

чки, але й здійснювати ефективне управління судновим персоналом, насамперед, підтримувати у суднового колективу атмосферу взаєморозуміння, доброзичливості, взаємодопомоги, дотримання загальноприйнятих моральних норм та людських відносин, турбуватися про їх здоров'я і безпеку.

Окрім того, унаслідок процесів культурної, наукової, економічної інтеграції та глобалізації фахівці морського флоту працюють у складі спільних інтернаціональних екіпажів або забезпечують функціонування іноземних суден, де головним засобом міжособистісного чи групового спілкування, функціональної комунікації та регуляції професійної діяльності є іноземна мова. Саме тому фахівці морського флоту відповідно своїх функціональних обов'язків повинні бути здатні порозумітися як з членами екіпажу, так і з пасажирами-іноземцями, за потреби – взаємодіяти з правоохоронними органами інших країн, спілкуватися під час рейсу з громадянами, які мають відмінні соціальні традиції, мовну культуру тощо.

Цим визначається важливість сформованості у майбутніх судноводіїв соціально-комунікативної компетентності. Отримані ними гуманітарні знання сприятимуть засвоєнню суспільних цінностей, норм, правил, еталонів соціально схвальної поведінки і забезпечуватимуть успішність соціальної і професійної взаємодії, гармонію у відносинах з іншими людьми та навколишнім світом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано вирішення зазначеної проблеми та на які опирається автор. Сьогодні у педагогіці увага до проблем формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх фахівців пов'язана з необхідністю більш якісної їх підготовки до професійної діяльності, до життя у постійно змінному світі. Сучасна соціокультурна дійсність є дуже мінливою, багатоваріантною, плюральною. Щоб її пізнати, зазначає І. Предборська, необхідні нові, нетрадиційні альтернативні підходи, які дозволили б відійти від однозначного визначення реальності та людини, перейти від лінійного, однозначного її трактування до вивчення всієї її різноманітності [11, с. 22].

Ю. Козелецький також зазначає, що якщо за традиційної системи освіти домінуючим був принцип енциклопедичності ("людина – це її пам'ять") і при цьому йшлося насамперед про формування "просвітницької" одновимірної людини, то у наш час першочергового значення набуває формування інноваційної людини, тобто такої, що може самостійно приймати нестандартні рішення. Сучасний етап, підкреслює Ю. Козелецький, потребує переходу від навчання, що забезпечує репродуктивне сприйняття, лінійне мислення, до навчання, яке формує пошукові орієнтації, творчий підхід, імовірнісне мислення [4].

З огляду на це у наш час очевидним є небажаність дотримання тільки когнітивно-орієнтованої, технократичної за своєю суттю парадигми освіти, що переважно зорієнтована на репродуктивне знання, формування певної суми знань, умінь і навичок через накопичування навчального матеріалу. Ця класична (або традиційна) парадигма освіти сформувалась під "впливом філософських і педагогічних ідей, що їх у кінці XVIII – на початку XIX ст. сформулювали Я. А. Коменський, Й. Г. Песталлоці, Й. Гербарт, А. Дістервег, Дж. Дьюї та ін. [11, с. 13]. Як зазначає І. Предборська, сцієнтистський, раціонально-знаннєвий, технократичний характер такої парадигми освіти суперечить потребам гуманізації, "олюднення" знання в сучасному суспільстві [11, с. 14], так як у наш час все більшого значення набувають соціальні та культурні знання, які визначають відношення між людьми, людиною та світом [11, с. 23]. Сучасний фахівець – це насамперед людина, підготовлена до випробувань, до зміни способу життя, це освічена людина, тобто людина культури, вихована, здатна зберігати і зміцнювати культурний потенціал.

Слід також зазначити, що в часи інформаційної цивілізації надзвичайно актуальним є формування духовної, моральної особистості. Як зазначає М. Василик, сьогодні соціальне самовизначення особистості детерміноване не тільки принципово новим технологічним способом відтворення всієї системи суспільних відносин, але й характером формування й підтримки відносин між людьми [8, с. 56]. Сучасна соціальна система, на думку вченого, висуває нові об'єктивні

вимоги до особистості: високий рівень професіоналізму, широкі пізнання в сфері духовної культури, дотримання норм моралі, відповідальність за результати своєї діяльності та ін. М. Василик підкреслює, що посилення взаємозалежності людей у сучасному суспільстві вимагає більш складної соціальної, політичної й економічної взаємодії між ними за допомогою якнайрізноманітніших способів комунікації [8, с. 56]. Якщо раніше інший досвід був чимось далеким, примарним й екзотичним, то сьогодні він "знаходиться" зовсім поруч, на відстані простягнутої руки. І. Предборська стосовно цього підкреслює, що можливість спілкування всупереч відстані й часу радикальним чином змінила сприйняття та ставлення до чужої точки зору, іншого соціокультурного досвіду: він став "почутим". На думку дослідниці, європейський монолог усе більш перетворюється на планетарний діалог, а теперішня геокультурна та геополітична картина світу стає більш схожою на плюралістичний образ дискурсу різних цивілізацій із ціннісно рівнозначними історичними надбаннями [11, с. 14].

Саме тому в освітній системі на перший план виходить увага до різних аспектів взаємозв'язку суб'єктів освіти в ситуації їх зустрічі, до гуманістичної та комунікативної природи навчання. Засадовим принципом побудови освітнього процесу сьогодні стає діалогічний напрям у сучасній західній філософії освіти (М. Бубер, Ф. Розенцвейг та ін.), що абсолютизує роль діалогу в міжлюдських стосунках [11, с. 16]. Сучасне знання стає дискурсивним, тобто "розуміючим" – це знання-роздум, знання-бесіда, "розмова" альтернатив. Саме такий дискурсивний характер знання дозволяє якнайкраще здійснювати вивчення соціокультурного середовища та готувати фахівців до професійної взаємодії.

Отже, дослідники на сьогодні вбачають значення гуманістичної компоненти, організації навчання на соціокультурних засадах у тому, що воно допомагає більш якісно підготувати молоде покоління до життя, до взаємодії з іншими людьми у суспільному та професійному житті.

Метою статті є розгляд наукових поглядів на проблему формування соціально-комунікативної компетентності у майбутніх судноводіїв.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дослідження соціально-комунікативної (лат. societas – спільність, суспільство та лат. communico – роблю загальним, поєдную) компетентності має тривалу історію. Витоки дослідження цієї проблеми сягають античної епохи, коли в межах філософії вперше почали розглядати проблеми розуміння й інтерпретації.

Пізніше дослідники вивчали різні аспекти соціальної взаємодії. Представники соціальної філософії Дж. Локк, Т. Гоббс, Г. В. Ф. Гегель, Е. Дюркгейм, М. Вебер, М. Бердяєв, П. Сорокін, Т. Парсонс у своїх творах звертали увагу на велике значення спілкування в процесі інтеграції людини в соціальну систему, освоєння відповідних орієнтацій, належного функціонування в соціальних ролях, а також для інтерналізації культури суспільства. Учені вважають, що саме в процесі спілкування із "значимими іншими" людина вбирає у себе загальні цінності, необхідні для життя в суспільстві. Соціологи Г. Зіммель, Є. Гоффман, Х. Блумер, Д. Мід – представники символічного інтеракціонізму – також зазначають, що саме у комунікаціях, міжособистісному спілкуванні усередині первинної групи (сім'ї, групи однолітків, сусідів), тобто при взаємодії, людина набуває соціальних якостей.

Загалом представники соціально-філософської думки трактують міжособистісну взаємодію як первинну ланку соціальної організації і соціального розвитку людини, визначальну ознаку соціальності, вважаючи, що соціалізація є результатом міжособистісного спілкування.

Серед українських філософів соціально-філософське осмислення проблеми спілкування здійснили В. Горський, С. Кримський, А. Лой, М. Мокляк, В. Табачковський та ін. Зокрема С. Кримський веде мову про важливість ідеалу "цивілізації любові". "У раціональному, загальнофілософському ракурсі проект цивілізації любові означає розбудову світопорядку, який розширює духовно-соціальний контекст демократії, пов'язує її не тільки з формуванням моральної політики, але й внутрішніми правами особистості… Розвиток загальнолюдської макроцивілізації, світової соціальності, глобалізація комунікації,

спілкування, інтелектуалізація техносфери планети і поява всесвітнього інформаційного поля результуються у формування людини як планетарного суб'єкта" [6, с. 289].

Отже, сучасні філософи та соціологи звертають увагу на важливість посилення солідарних основ у людських комунікаціях, підкреслюючи значення ідеї "загального блага", а у реальному житті – "етики діалогу", практики відповідальності та визнання цінностей іншої сторони.

У XX ст. проблеми спілкування та міжособистісної взаємодії стали предметом уваги і таких напрямів наукових досліджень, як лінгвістика, семіотика, психолінгвістика, соціолінгвістика, когнітивна лінгвістика, етнолінгвістика, теорія масової комунікації. Важливим аспектом уваги комунікативної теорії є поняття "комунікація", "інформація", "групова, масова, міжособистісна комунікація" та "комунікативна компетентність". Сьогодні дослідники Ф. Бацевич, М. Василик, Л. Мацько, О. Яшенкова зазначають, що з ускладненням громадського життя, його динамічністю змінюється роль особистості у творенні повсякденного життя суспільства і його культур, важливого значення набуває уміння людини використовувати широкий та гнучкий діапазон тактик і стратегій комунікації у різних видах соціальної взаємодії. Зокрема М. Василик підкреслює, що з розвитком інформаційної цивілізації зростає роль й значення гуманізму в суспільному житті, а найбільш сприятливою й потенційно ефективною формою комунікації є форма діалогу. Справжній діалог, підкреслює вчений, неодмінно припускає, що люди визнають цінність й значимість позиції іншої сторони, прагнуть зрозуміти один одного [8, с. 58]. Одночасно очевидно, що діалог як найбільш оптимальна форма спілкування, яка виявляється у ставленні до іншої людини як до цінності, як до активного співучасника взаємодії, обумовлює зростання значення комунікативної компетентності його учасників.

У психології та соціальній психології учені Г. Андрєєва, Л. Карамушка, В. Кан-Калик, Р. Кричевський, О. Леонтьєв, Л. Орбан-Лембрик, Л. Петровська та ін. звертають увагу на психологічну природу мовлення й мови, особливості їхнього сприйняття вербальних і невербальних засобів, а також специфіку міжособистісної взаємодії (способи спілкування, міжособистісне сприйняття й розуміння) інди-

віда, малих груп (взаємодія індивіда й малої групи, внутрішньогрупові відносини, конфлікти), міжгрупових відносин тощо.

Великого значення у наш час соціально-комунікативна компетентність набуває у системі менеджменту. Учені В. Нємцов, Л. Довгань, Г. Сініок щодо цього зазначають, що в організації, яка складається з багатьох частин та є сукупністю стійких зв'язків, велике значення має координація їх діяльності. Без координації, зв'язків і фактичної взаємодії частин не може бути організованого цілого [7, с. 137]. Відповідно ефективний керівник – це насамперед керівник, ефективний у комунікаціях: якщо комунікації налагоджені погано, рішення можуть бути помилковими, персонал може неправильно зрозуміти керівні команди, міжособистісні стосунки можуть деформуватися.

У педагогіці про соціально-комунікативну компетентність почали вести мову з 90-х рр. XX ст. у контексті ключових, або універсальних, компетентностей. Таким чином Міжнародна організація праці визначила вимоги до фахівців у системі підвищення кваліфікації й перепідготовки управлінських кадрів, а пізніше це поняття набуло поширення і в системі підготовки фахівців у вищій школі. Зокрема Ж. Делор у доповіді міжнародної комісії з освіти для XXI ст. "Освіта: прихований скарб" веде мову про "чотири стовпи", на яких ґрунтується освіта: навчитися пізнавати, навчитися робити, навчитися жити разом, навчитися жити" [1, с. 37]. За Ж. Делором, йдеться не тільки про професійну кваліфікацію, але й у широкому значенні – про те, щоб "навчитися жити разом", тобто уміти взаємодіяти з іншими людьми, вирішувати різні ситуації й працювати в групі" [1, с. 37].

Серед тридцяти семи видів компетенцій, про які веде мову Дж. Равен, можна виокремити ті, які стосуються соціально-комунікативної взаємодії людини. Це насамперед здатність до спільної роботи заради досягнення мети; здатність слухати інших; готовність дозволяти іншим людям приймати самостійні рішення; здатність вирішувати конфлікти; самоконтроль; адаптивність; самостійність та критичність мислення; готовність вирішувати складні питання; персональна відповідальність тощо [9, с. 281]. Усі ці здатності можна об'єднати у поняття "соціально-комунікативна компетентність", тобто здатність

організовувати контакти з іншими людьми та ефективно з ними взаємодіяти (із мінімумом негативних наслідків).

Експерти "DeSeCo" (Definition and Selection of Competencies) вважають, що для співжиття людини у соціумі вона повинна уміти спільно з іншими діяти (працювати в команді, визнавати внесок інших у спільну роботу, адекватно оцінювати свої здібності та внесок у спільну діяльність), співчувати (розуміти почуття, потреби та проблеми інших людей), ефективно спілкуватися (слухати, чітко висловлювати свої думки, адекватно реагувати на критику, просити про послугу чи допомогу), а також конструктивно вирішувати конфлікти, адекватно поводитися за умов тиску, погроз, дискримінації (обстоювати власну позицію та відмовлятися від небажаних пропозицій) [5, с. 10–12].

В Україні в рамках проекту "Освітня політика та освіта "рівний – рівному" (2004 р.) відповідно до рекомендацій Європейського Союзу і ЮНЕСКО робоча група з питань запровадження компетентнісного підходу поряд з навчальною, громадянською, загальнокультурною, підприємницькою та здоров'язберігаючою веде мову про соціальну компетентність та компетентність з інформаційних та комунікаційних технологій [5, с. 65].

Серед складових соціальної компетентності дослідники зазначають про такі здатності: аналізувати механізми функціонування соціальних інститутів суспільства, проектувати стратегії свого життя з урахуванням інтересів і потреб інших людей, соціальних груп відповідно до соціальних норм; продуктивно співпрацювати з різними партнерами в групі та команді, виконувати різні ролі й функції в колективі, бути ініціативним, підтримувати стосунки з іншими; конструктивно розв'язувати конфлікти, брати на себе відповідальність за прийняті рішення та їх виконання; спільно визначати цілі діяльності, планувати, розробляти й виконувати соціальні проекти і стратегії індивідуальних та колективних дій; визначати мету комунікації, застосовувати ефективні стратегії спілкування залежно від ситуації, вміти емоційно налаштовуватися на спілкування з іншими; критично ставитися до соціальної інформації, розповсюджуваної засобами масової інформації [12].

Серед життєвих навичок, що сприяють соціальному здоров'ю, дослідники називають навички ефективного спілкування (уміння слухати, чітко висловлювати свої думки, відкрито виражати свої почуття – без тривоги та звинувачень; уміння просити про послугу або допомогу), навички співчуття (уміння розуміти почуття, потреби і проблеми інших людей; уміння зважати на почуття інших людей, допомагати та підтримувати), навички розв'язування конфліктів на основі толерантності та за допомогою конструктивних переговорів, а також навички спільної діяльності й співробітництва (уміння бути "членом команди", визнавати внесок інших у спільну роботу, адекватно оцінювати свої здібності та свій внесок у спільну діяльність [5, с. 87].

У свою чергу дослідниця О. Овчарук виокремлює соціальні, мотиваційні, функціональні компетентності. Соціальна компетентність, на її думку, пов'язана з навколишніми, життям суспільства, соціальною діяльністю особистості. Це здатність до співробітництва, вміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, навички взаєморозуміння, соціальні та громадянські цінності й уміння; комунікативні навички, мобільність (у різних соціальних умовах), уміння виконувати особистісні ролі в суспільстві тощо [5, с. 62].

І. Єрмаков серед важливих складових життєвої компетентності називає уміння інтегруватись у суспільство, приймати рішення й відповідати за них, володіти комунікативною культурою, уміти працювати в команді, уміти здобувати, аналізувати інформацію, отриману з різних джерел [2, с. 6–8].

На думку Н. Бібік, для того щоб інтегруватись у широкий світовий соціокультурний контекст, людина повинна усвідомлювати багатозначність позицій і поглядів на те чи інше явище, визнавати різноманітність поглядів на світ, розуміти унікальність культур, уміти користуватись інформацією, дотримуватись установки на співпрацю та діалог, уміти організовувати спільну діяльність, навчатись співпраці та діалогу на міжособистісному рівні та рівні взаємодії носіїв різних поглядів і культур [5, с. 49].

Дослідниця І. Зимня, вважаючи, що "усі компетентності в широкому значенні слова є соціальними, тому що вони формуються в соці-

умі, є соціальними за своїм змістом, виявляються в соціумі" [3, с. 11], складовими соціально-комунікативної компетентності називає компетенції соціальної взаємодії із суспільством, спільнотою, колективом, сім'єю, друзями, партнерами, співробітництво, толерантність, повагу й прийняття Іншого (раса, національність, релігія, статус, роль, стать), а також компетенції в усному та писемному спілкуванні, уміння вести діалог, монолог, сприймати і створювати тексти; уміння здійснювати кроскультурне спілкування [3, с. 11].

Оскільки мова йде про професійну діяльність фахівців, то в плані цілеспрямованого формування професійної компетентності у майбутніх фахівців інтерес становить її зміст. Поняття "професійна компетентність" є центральним поняттям відновлення та модернізації освітнього процесу. Воно є значно ширшим професійних знань, умінь і навичок, не є їхньою сумою, тому що містить всі сторони діяльності: знаннєву, операційно-технологічну, ціннісно-мотиваційну тощо. Більшість дослідників під терміном "компетентність" розуміють складну інтегровану якість особистості, що обумовлює можливість здійснювати певну діяльність, причому мова йде саме не про окремі знання чи вміння й навіть не про сукупності окремих процедур діяльності, а про властивість, що дозволяє людині здійснювати діяльність в цілому [12].

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що дослідники серед ключових компетентностей обов'язково виокремлюють соціальну та комунікативну компетентності. Науковці трактують соціальну та комунікативну компетентності одними з найважливіших, необхідних для життя в соціумі. Також очевидно, що досить часто учені суміщають зміст комунікативної й соціальної компетентності. У багатьох роботах зміст зазначених компетенцій перегукується, включає один одного. Часто в змісті соціальної компетентності виокремлюють елементи комунікативної, або навпаки. Це можна пояснити тим, що в змістовно-термінологічному сенсі поняття "спілкування", "комунікація" близькі за змістом до поняття "взаємодія" (взаємини), "відносини", "взаємовплив" тощо та окреслюють загальну здатність установлювати й підтримувати необхідні контакти з іншими людьми.

Об'єднання соціальної та комунікативної компетентності у нашому випадку доцільне з огляду на практичну діяльність фахівця – для позначення його здатності "вмонтуватися" у життя групи, колективу, організації, організувати взаємодію з колегами, різнопланову групову роботу та ін. з використанням різноманітних комунікативних засобів. Сьогодні очевидно, що для ефективної організації праці одних лише примусових засобів впливу недостатньо. Першочергового значення набувають питання менеджменту організацій, налагодження співпраці для досягнення цілей організації, збагачення всього потенціалу людських ресурсів, зокрема інтелектуального, морального та психофізичного. Ефективність спільної діяльності, як стало очевидно, сьогодні залежить від паритетної участі всіх учасників виробничого процесу, їх згуртованості та загальних міжособистісних взаємин. Дослідники В. Торський і В. Топалов щодо цього у працях "Культура безпеки в судноплавстві" та "Управління судовими екіпажами" зазначають, що одним з пріоритетних напрямів у судноплавстві, який дозволяє знизити аварійність флоту, шкоду природному середовищу й травматизм людей, є культура безпеки, що безпосередньо пов'язана й з відносинами між членами екіпажу. Дослідники підкреслюють, що суднові офіцери повинні мати не тільки відповідні професійні знання і практичні навички, але й уміти турбуватися про здоров'я і безпеку інших членів екіпажу, забезпечувати виконання чинних дисциплінарних правил, підтримувати у суднового колективу атмосферу взаєморозуміння, доброзичливості, взаємодопомоги, дотримання загальноприйнятих моральних норм та людських відносин, тобто здійснювати ефективне управління судновим персоналом [10, с. 5].

Сьогодні, на думку більшості дослідників (С. Волошинов, О. Діденко, В. Топалов, В. Торський, В. Леонтьєв, І. Сокол, В. Чернявська та ін.), соціально-комунікативна компетентність є одним найважливіших компонентів професіоналізму судноводія, так як характер професійної діяльності судноводія становить собою систему комунікацій, що вимагає від нього соціально-комунікативних якостей та умінь.

Окремі аспекти формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв вивчають С. Буценко (організа-

ційно-правові засади укомплектування керівного складу суднових екіпажів в Україні), С. Козак (формування базового рівня іномовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців морського флоту), М. Кулакова (формування готовності до професійної діяльності в майбутніх фахівців у вищих морських навчальних закладах), О. Попова (особливості професійної діяльності майбутніх судноводіїв і сутність їх професійної компетентності), І. Сокол (формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін), Л. Ступіна (формування іншомовної професійно-комунікативної компетентності морських фахівців у навчальному комплексі "морський ліцей – морський вуз"), В. Чернявська (формування комунікативної культури в процесі професійної освіти курсантів морського вузу) та ін.

Саме соціально-комунікативна компетентність, на думку вчених, обумовлює успішність професійної, міжособистісної, рольової взаємодії судноводія в професійному середовищі, а ефективність вирішення багатьох проблем професійної діяльності залежать від рівня сформованості його уміння взаємодіяти з іншими людьми. Загалом аналіз наукових досліджень дозволяє охарактеризувати соціально-комунікативну компетентність як певний рівень сформованості особистісного й професійного досвіду взаємодії з іншими людьми, який потрібен фахівцеві, щоб відповідно до своїх здатностей і соціального статусу успішно діяти в професійному середовищі й суспільстві.

Можна стверджувати, що посилена увага до проблеми формування соціально-комунікативної компетентності у процесі професійної підготовки майбутніх судноводіїв сьогодні обумовлена тим, що вони за родом своєї діяльності змушені мати справу з представниками різних культур та світоглядів. Саме тому гуманітарна компонента професійної підготовки майбутніх судноводіїв повинна передбачати увагу до їх світоглядного та культурного самовизначення: в особистісному плані – йдеться про подолання стереотипів поведінки, "лінійного" способу мислення, у соціальному – про різні моделі взаємодії, способи трансляції соціокультурного досвіду, стиль соціально-політичної діяльності та ін.

Висновки. Результати аналізу наукових досліджень дозволяють охарактеризувати соціально-комунікативну компетентність як певний рівень сформованості особистісного й професійного досвіду взаємодії з іншими людьми, який потрібен фахівцеві, щоб відповідно до своїх здатностей і соціального статусу успішно діяти в професійному середовищі й суспільстві. Це інтегративна властивість фахівця, що виявляється в здатності й готовності до взаємодії з іншими людьми, охоплює уміння працювати в команді на загальний результат, брати участь в обговоренні й прийнятті рішень; умінні продуктивно вирішувати конфлікти, працювати з інформацією, робити зрозумілим зміст своїх висловлювань для інших з метою обміну духовно-моральними цінностями. Сформованість соціально-комунікативної компетентності у судноводія є важливою передумовою ефективної соціальної і професійної взаємодії судноводіїв як керівників судових екіпажів.

Перспективами подальших наукових розвідок є висвітлення історії становлення морської освіти в Україні та сучасних наукових підходів до формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх судноводіїв.

Список використаних джерел

1. Делор Ж. Образование – скрытое сокровище / Ж. Делор. – М. : UNESCO. – 1996. – 37 с.
2. Єрмаков І. Г. Феномен компетентнісно спрямованої освіти / І. Г. Єрмаков / Крок за кроком до життєвої компетентності та успіху. – К. : Лат і К., 2003. – С. 6–8.
3. Зимняя И. А. Ключевые компетенции как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. – 2004. – 41 с.
4. Козелецкий Ю. Человек многомерный (психологическое эссе) / Ю. Козелецкий. – К. : Лыбидь, 1991. – 288 с.
5. Компетентнісний підхід у сучасній освіті : світовий досвід та українські перспективи : колект. моногр. ; під заг. ред. О. В. Овчарук. – К. : К.І.С, 2004. – 112 с. – (Бібліотека освітньої політики).
6. Кримський С. Б. Під сигнатурою Софії / С. Б. Кримський. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2008. – 367 с.

7. Нємцов В. Д. Менеджмент організацій : навч. посібник / В. Д. Нємцов, Л. Є. Довгань, Г. Ф. Сініок. – К. : ТОВ "УВПК "ЕксОб", 2000. – 392 с.

8. Основы теории коммуникации : учебник / под ред. М. А. Василика. – М. : Гардарики, 2003. – 615 с.

9. Равен Д. Компетентность в современном обществе. Выявление, развитие и реализация / Д. Равен. – М. : Когито-Центр, 2002. – 396 с.

10. Торский В. Г. Управление судовыми экипажами = Ships' Crew Management : учеб.-практ. пособ. / В. Г. Торский, В. П. Топалов. – Идз. 2-е, исправ. и дополн. – Одесса : Астропринт, 2011. – 244 с. – (Серия "Безопасность и качество" (Safety & Quality)).

11. Філософські абриси сучасної освіти : монографія / авт. кол. І. Предборська, Г. Вишинська, В. Гайденко, Г. Гамрецька та ін. ; за заг. ред. І. Предборської. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2006. – 226 с.

12. Діденко О. В. Особливості впровадження компетентнісного підходу у професійну підготовку майбутніх офіцерів у ВНЗ / Олександр Васильович Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2014. – Вип. 3. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Vnadps_2014_3_6.pdf3

13. Діденко О. В. Лінгвосоціокультурна компетентність майбутніх офіцерів-правоохоронців: зміст, структура та особливості / Олександр Васильович Діденко // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України : електрон. наук. фах. вид. / гол. ред. Діденко О. В. – 2013. – Вип. 2. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Vnadps/2013_2/zmist.html

Стаття надійшла до редакції 2.02.2016

Тимофеева А. Я. **Формирование социально-коммуникативной компетентности будущих судоводителей как педагогическая проблема**

В статье представлены исторические аспекты изучения проблемы социально-коммуникативного взаимодействия, в частности в философии, социологии, лингвистике, менеджменте, психологии и педагогике. Особое внимание автор обращает на трактовку сущности социально-коммуникативной компетентности в педагогике, ее характеристику как определенный уровень сформированности личностного и профессионального опыта взаимодействия с другими людьми, кото-

рый нужен специалисту, чтобы в соответствии со своими способностями и социальным статусом успешно действовать в профессиональной среде и обществе.

Ключевые слова: *коммуникативная философия, социально-коммуникативная компетентность, компетентностный подход.*

Timofeeva O. A. **Formation of social and communicative competence of future navigators as a pedagogical problem.**

The article describes the history of the study of problems of social and communicative interaction, particularly in philosophy, sociology, linguistics, management, psychology and pedagogy. The author notes that representatives of social and philosophical thought interpret interpersonal interaction as the primary link social organization and social development of human sociality defining feature, considering that socialization is the result of interpersonal communication. Special attention is drawn to the interpretation of the essence of social and communicative competence in pedagogy, in its characterization as a certain level of formation of personal and professional experience with others who need skilled, in accordance with their abilities and social status to operate successfully in a professional environment and society. The researcher also stresses the importance of humanistic component in the training of skippers who in their work have to organize the work of Manning and interact with different cultures and worldviews. The humanitarian component of training future skippers in this case should include attention to their ideological and cultural self-determination, through study of various models of interaction, how to broadcast socio-cultural experience, development style social-political activities and others.

Keywords: *communicative philosophy, social and communicative competence, competence approach.*